

Yaratıcı Drama Eğitim Yönteminin Yönetici Hemşirelerin Eleştirel Düşünme Düzeylerine Etkisi*

The Effect of Creative Drama Training Method on the Critical Thinking Levels of Nurse Managers

Ebru Sevinç¹, Seyhan Çerçi², Songül Yıldırım³

¹Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü Doktora Öğrencisi, İstanbul, Türkiye

²İstanbul Arel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye

³Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul, Türkiye

*Bu çalışma, Beykent Üniversitesi 4. Uluslararası Sağlık Bilimleri Araştırma Günleri Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Cite as: Sevinç E, Çerçi S, Yıldırım S. Yaratıcı drama eğitim yönteminin yönetici hemşirelerin eleştirel düşünme düzeylerine etkisi. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi. 2024;11(2):291-301.

DOI: 10.54304/SHYD.2024.01033

Öz

Amaç: Bu çalışma, yönetici hemşirelerin eleştirel düşünme düzeylerine yaratıcı drama eğitiminin etkisini belirlemek amacı ile yapılmıştır.

Yöntem: Ön test-son test tek gruplu yarı deneysel tasarımda olan çalışmanın evrenini İstanbul'da bulunan bir kamu hastanesinde çalışan yönetici hemşireler (N:45), örnekleme ise araştırmaya katılımda gönüllü 32 yönetici hemşire oluşturmuştur. Örneklem çalışmaya uygun olarak yaratıcı drama yöntemi ile eğitim (8 saat, iki oturum) düzenlenmiştir. Veriler, "Tanıtıcı Bilgi Formu" ve "Hemşireler İçin Eleştirel Düşünme Ölçeği" kullanılarak toplanmış ve verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler, bağımlı gruplarda t-testi ve iki yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Katılımcıların "Hemşireler İçin Eleştirel Düşünme Ölçeği" puan ortalaması eğitim öncesi (Ort.=364,39; SS=29,31) ile eğitim sonrası (Ort.=392,66; SS=25,47) karşılaştırıldığında anlamlı farklılık gösterdiği ve eğitimden sonra puan ortalamasının arttığı belirlenmiştir. Ayrıca ölçeğin tüm alt boyutlarında da eğitim sonrasında anlamlı olarak puan ortalamalarının yükseldiği saptanmıştır (p<0,05). Araştırmanın H1 hipotezi kabul edilmiştir. Yönetici hemşirelerin kişisel özelliklerinden medeni durum ve yaş ile mesleki özelliklerinden yönetici olarak çalışma süresi, kurumda çalışma süresi ve çalışılan birim özelliklerinin, ölçek alt boyutları arasında yer alan entelektüel, teknik ve bilişsel eleştirel düşünme düzeyleri arasında eğitim öncesi ve eğitim sonrası istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar belirlenmiştir (p<0,05). Eğitim durumu, hemşire olarak çalışma süresi, yaratıcı drama eğitimi alma özellikleri ile ölçek alt boyutları arasında eğitim öncesi ve eğitim sonrasında anlamlı farklılık bulunamamıştır (p>0,05).

Sonuç: Çalışmada yaratıcı drama eğitiminin, yönetici hemşirelerin eleştirel düşünme becerileri üzerinde anlamlı artışlara neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Eleştirel düşünme, yaratıcı drama, hemşirelik.

Abstract

Aim: This study aimed to determine the effect of creative drama education on the critical thinking levels of nurse managers.

Method: The universe of the study consisted of nurse managers working in a public hospital in Istanbul (N:45), and the sample comprised 32 volunteer nurse managers. The sample participated in education using the creative drama method (8 hours, two sessions) arranged according to their working hours. Data were collected using a "Descriptive Information Form" and the "Critical Thinking Scale for Nurses." Descriptive statistics, paired samples t-test, and two-way analysis of variance were used for data analysis.

Results: There was a significant difference between the mean scores of nurse managers on the Critical Thinking Scale for Nurses before (mean=364.39; SD=29.31) and after (mean=392.66; SD=25.47) the education, indicating an increase in the mean score after the education. Additionally, significant increases were found in the mean scores of all subscales of the scale after the education (p<0.05). Hypotheses H1 of the study were accepted. Statistically significant differences were found between the pre- and post-education levels of intellectual, technical, and cognitive critical thinking levels among nurse managers based on their personal characteristics such as marital status and age, and professional characteristics such as duration of working as a manager, duration

Corresponding author / Sorumlu yazar: Ebru Sevinç • ebrusevinc@arel.edu.tr

Received / Geliş: 25.01.2024 • **Accepted / Kabul:** 30.08.2024 • **Published Online / Online Yayın:** 31.08.2024

of working in the institution, and unit characteristics ($p<0.05$). However, no significant differences were found between the pre- and post-education levels of critical thinking subscales based on educational background, duration of working as a nurse, and characteristics of receiving creative drama education ($p>0.05$).

Conclusion: The study concluded that creative drama education led to significant increases in critical thinking skills among nurse managers.

Keywords: Critical thinking, creative drama, nursing.

Giriş

Eleştiri, Yunanca "critic", "kritike" sözcüklerinden gelerek, Latince ye "criticus" olarak geçmiş ve farklı dillerde de kullanılmaya başlanmış bir sözcüktür (Koç ve Özbudak, 2021, s. 39). Türk Dil Kurumu'na göre eleştiri; "bir insanı, bir eseri, bir konuyu, doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işi" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Eleştirel düşünme ise akıl yürütmeyi aynı zamanda klinik yargıyı içeren bir terim olmaktadır (Alfaro-LeFevre, 2016, s. 33). "Neye inanılacağına karar vermeye odaklanmış, mantıklı yaratıcı bir düşünce" olup amaç ya da hedefe ulaşabilmek için farklı tutum ve stratejik becerilerden oluşan karmaşık ve dinamik bir süreç olarak belirtilmektedir (Ennis, 1989, s. 5; Falcó-Pegueroles ve ark., 2021, s. 13). Eleştirel düşünme; bilgi toplama ile başlayarak, sorgulama ve analiz ile devam eden, uygulama ile son bulan bir süreç olarak ele alınmaktadır (Chan, 2013, s. 237). Ayrıca kritik karar verme sürecindeki hataların minimum düzeye indirilmesi amacıyla, akıl yürütme kapasitesini de yansıtmaktadır (Zuriguél-Pérez ve ark., 2018, s. 258).

Günümüzde bilgi ve teknolojiye hızlı gelişimler eleştirel düşünme becerileri gelişmiş, nitelikli insan gücüne olan gereksinimi arttırmaktadır (Karadağ ve İskender, 2015; Karadağ ve Yıldırım, 2016). Bu gelişmeler tüm meslek üyelerinin yeniliklere uyum sağlayabilmesini, alınan bilginin sentezlenmesini, yaratıcı düşüncelerin oraya çıkartılabilmesini, mesleki konular dışında da bilgi sahibi olmasını ve kendini geliştirmesini zorunlu kılmaktadır (Karadağ ve Yıldırım, 2016). Eleştirel düşünme becerilerinin kullanılmasının gerekli olduğu vurgulanan sektörlerden birisi de sağlık bakım hizmetleridir (Akin ve Kaşıkçı, 2021).

Sağlık bakım sisteminde önemli bir role sahip olan hemşireler için eleştirel düşünmenin önemi her geçen gün artmaktadır (Çıtak ve ark., 2012). Hemşireler genellikle klinik uygulamalarda eleştirel düşünmeyi dikkate almadan eylemlerini gerçekleştirmekte, ancak bu uygulamalarda yeni fikirlere yönelik kararlar alabilmeleri için eleştirel düşünme becerilerini kullanmaları önemli olmaktadır Eleştirel düşünme yoluyla, hasta bakım kalitesinin yükseltilmesi, mesleki otonomi ve meslek imgesinin artması, düşük maliyetle etkili bakımın sunulması, mesleki bilginin geliştirilmesi, olası hataların önlenmesi, uygulamalarda hızlı ve doğru kararların alınmasını sağlanabilecektir (Bahçecik ve Erkuş, 2015; Chang, Mie ve ark., 2011; Mahmoud ve ark., 2017). Aynı zamanda sağlıklı/hasta bireye sistematik bir yaklaşım sergilenmesine, uygulamaların kanıta temellendirilmesine olanak sağlamaktadır (Abbas, Hanan ve ark., 2019; Zuriguél-Pérez, Esperanza ve ark., 2017). Eleştirel düşünme becerilerinin eksikliği sunulan bakımın kalitesini etkileyeceğinden, bu becerilerin geliştirilmesi, toplum sağlığının korunması, geliştirilmesi ve yükseltilmesi açısından önemlidir (Koç ve Özbudak, 2021, s.38). Türkiye'de hemşirelikte eleştirel düşünme ile ilgili yapılan çalışmalarda, eleştirel düşünme düzeylerinin orta ve düşük düzeyde olduğu, çalışmaların daha çok öğrenci hemşireler üzerinde yapıldığı görülmektedir (Akin ve Kaşıkçı, 2021; Dikmen, Demir ve Usta, 2013; Koç ve Özbudak, 2021).

Sağlık kurumlarının kendilerini sürekli geliştirmeleri, yenilikleri yakından izlemeleri ve hizmette kaliteyi yakalamaları gerekmektedir. Bunun için hemşirelik hizmetlerinde hasta bakım süreç yönetiminin başarısı önemli bir etkiye sahiptir. (Baykal ve Çerçi, 2022). Yönetici hemşireler bu hizmetleri eleştirel bakış açısı ile değerlendirerek, kanıta dayalı uygulamaları hasta bakım süreçlerine yansıtmalı, karşılaştığı durumlarla ilgili hızlı analizler yaparak kararlar almalıdır. Bunun için yönetici hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimlerinin gelişimini sağlayacak eğitim programlarının yapılması, stratejilerin oluşturulması ve uygulanması önemlidir (Bahçecik ve Erkuş, 2015).

Eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için taba öğretimi, soruna dayalı öğrenme, simülasyon eğitimi, kavram haritası gibi pek çok model/yöntem bulunmaktadır (Akin ve Kaşıkçı, 2021; Seda, Bapoğlu ve ark., 2011). Bu yöntemlerden birisi de drama olmaktadır. Drama, bireylerin çeşitli roller üstlenerek, bu roller ile olaylar karşısında nasıl davranmaları gerektiğini görme ve anlamalarını, iletişimi etkili bir şekilde kullanmalarını, yaşayarak öğrenmelerini, yaratıcı yönlerini keşfetmelerini sağlayacak olanaklar sunmaktadır (Çapık ve Sayar, 2022; Kavuran ve ark., 2022). Yaratıcı drama düşünen, üreten, sorgulayan, sorun çözme becerileri gelişmiş bireylerin yetiştirilmesine yönelik pek çok alanda kullanılmaktadır. Alan yazında, dramanın hemşirelik eğitimi, sağlıklı/hasta birey ve ailelerinin eğitiminde kullanıldığı görülmektedir (Özkan ve Uzunhasanoğlu, 2022). Bu bilgiler doğrultusunda bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Türü: Bu araştırma; yönetici hemşirelerin eleştirel düşünme düzeylerine yaratıcı drama eğitim yönteminin etkisini belirlemek amacıyla, ön test-son test tek gruplu yarı deneysel tasarımda gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini; İstanbul'da bulunan bir kamu hastanesinde çalışan yönetici hemşireler oluştururken (N:45), araştırmada örneklem seçimi yapmadan evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırmaya başlarken 32 yönetici hemşireye ön test uygulanmış, hemşirelerin çalışma saatlerine uygun olarak iki oturumda eğitimler gerçekleştirilmiştir. Yıllık izinde olan, doğum izninde olan ve araştırmaya katılmak istemeyen hemşireler çalışma dışı bırakılmış ve eğitimi alarak son testi uygulayan toplam 32 hemşireyle araştırma tamamlanmıştır (n:32).

Araştırmanın Hipotezleri:

H₀: Yaratıcı drama eğitim yönteminin yönetici hemşirelerin eleştirel düşünme beceri puanlarına etkisi yoktur.

H₁: Yaratıcı drama eğitim yönteminin yönetici hemşirelerin eleştirel düşünme beceri puanlarına olumlu etkisi vardır.

Veri Toplama Araçları: Araştırmanın verileri, "Tanıtıcı Bilgi Formu ve Hemşireler İçin Eleştirel Düşünme Ölçeği (HİEDÖ)" kullanılarak, Eylül-Kasım 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Tanıtıcı Bilgi Formu: Yönetici hemşirenin yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, eğitim durumu, mesleki deneyimi, yönetici olarak çalışma deneyimi, kurumda çalışma süresi, yaratıcı drama ve hemşirelikte eleştirel düşünme eğitimi alma durumunu içeren dokuz sorudan oluşmaktadır.

Hemşireler İçin Eleştirel Düşünme Ölçeği (HİEDÖ): Zuriguel-Perez ve arkadaşları tarafından 2017 yılında geliştirilen, Seren ve Urhan tarafından 2019 yılında Türkçe geçerlilik güvenilirliği yapılan ölçeğin ilk 39 maddesi Kişisel Eleştirel Düşünme (KED), 44 maddesi (40. madde ve 83. madde dahil) Entelektüel ve Bilişsel Eleştirel Düşünme (EBED), 20 maddesi (84. madde ve 103. madde dahil) Kişilerarası ve Kendi Kendini Yönetimde Eleştirel Düşünme (KKKYED) ve 6 maddesi de (104. madde ve 109. madde dahil) Teknik Konularda Eleştirel Düşünme (TKED) şeklinde dört boyuttan ve toplamda 109 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri dörtlü Likert tipinde, olumsuzdan olumlu yanıtı doğru 1-4 puan arasında puanlandırılmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 109, en yüksek puan ise 436'dır. Ölçeğin ortalama puan değeri 327 olup puan arttıkça eleştirel düşünme becerisi de artmaktadır. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında Cronbach alpha iç tutarlılık 0,98 olarak saptanırken, bu çalışmada 0,97 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması: Veriler, veri toplama araçlarının yaratıcı drama eğitimi öncesi ve sonrasında katılımcılar tarafından yüz yüze doldurulmasıyla toplanmıştır.

Yaratıcı Drama Eğitimi: Eleştirel düşünmeye yönelik yaratıcı drama eğitimi, 2 hafta (iki oturum şeklinde) toplam sekiz saatlik program şeklinde planlanmıştır. Eğitim programı içerisinde rol oynama, doğaçlama, fotoğraf karesi oluşturma, sevgili günlük, başlık koyma, rol içerisinde yazma, rol kartları, boşluk doldurma gibi yaratıcı drama tekniklerinden faydalanıldı. Yaratıcı drama eğitimiyle bütünleştirilen eleştirel düşünme eğitimi amaçları ile hazırlık, ısınma, oyun, doğaçlama, oluşum ve değerlendirme olmak üzere altı aşamada düzenlenmiştir. Eğitimler yaratıcı drama önderi olan araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Uygulama Aşamaları: Eleştirel düşünme becerilerine yönelik yaratıcı drama eğitimi eğitmen tarafından kişisel eleştirel düşünme, entelektüel ve bilişsel eleştirel düşünme, kişilerarası eleştirel düşünme ve teknik konularda eleştirel düşünme konu başlıklarına yönelik yapılandırılarak öğrenim hedefleri belirlenmiştir. Yaratıcı drama eğitiminin her bir aşaması için her aşamada grup üyeleri değişecek şekilde yönetici hemşireler sekiz kişiden oluşan dörderli gruplara ayrılmıştır. Eleştirel düşünme becerilerine yönelik belirlenen konu başlıkları doğrultusunda yaratıcı drama eğitimine, ısınma aşaması ile başlayarak, konulara uygun olacak şekilde oyun ve etkinlik aşamaları ile devam edilmiştir (sırt sırta etkinliği, cümle tamamlama, eşini kendin olarak anlatma ve sorun nerede oyunları). Doğaçlama aşamalarında belirlenen gruplara resimler, senaryolar, örnek olaylar dağıtılarak bunlara bağlı kalınacak şekilde doğaçlama yapmaları istenmiştir. Oluşum aşamalarında ise gruptan afiş hazırlama, mektup yazma ve bildiri hazırlamaları istenmiştir. Gerçekleştirilen oluşumlar grup üyeleri tarafından tüm katılımcılara aktarılmış ve gösterilmiştir. Yaratıcı drama eğitiminin ısınma aşamasına 10 dk, oyun etkinlik aşamasına 30 dk, doğaçlama aşamasına 30 dk, oluşum ve değerlendirme aşamalarına 20 dk olacak şekilde zaman planlamaları yapılmış ve her bir konu başlığı toplam 90 dk sürecek şekilde gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi: Araştırmanın verilerinin değerlendirilmesinde SPSS 22,0 paket bilgisayar programı (Statistical Package of Social Sciences 22.0, SPSS Inc., Chicago, IL, USA) kullanılmıştır. Verilerin dağılımına Skewness ve Kurtosis ayrıca Shapiro-Wilk testleriyle karar verilmiştir. Skewness değeri (-0,595;0,532) ve Kurtosis değeri (-0,841;0,414) olarak -1,5 ve +1,5 arasında yer aldığı ve normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Ayrıca Shapiro-Wilk testi (p:0,090-0,331) anlamlı olmadığı belirlenmiş ve %95 güvenle veriler normal dağılımdan anlamlı bir farklılık sergilemediği bulunmuştur. Verilerin analizinde, tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Ayrıca gruplar arası karşılaştırmalarda, bağımlı gruplarda t testi

ve bağımsız gruplarda t testi, iki yönlü varyans analizi (ANOVA) ve ileri analizlerde ise Tukey HSD uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü: Bu araştırma için bir kamu hastanesi klinik araştırmalar etik kurulundan etik kurul izni (02.01.2023 tarihli ve 2022.12.243 sayılı), İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü'nden kurum izni (10.05.2023 tarihli ve 215138324 sayılı), Seren ve Urhan tarafından Türkçe geçerlilik güvenilirliği yapılan ölçeğin kullanım izni alınmıştır. Ayrıca katılımcılardan da bilgilendirilmiş gönüllü onam alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Bu araştırma, İstanbul'da bir kamu hastanesinde çalışan hemşirelerle gerçekleştirildiğinden sonuçlar örneklem grubuyla sınırlı olup diğer kurumlardaki yönetici hemşirelere genellenemez.

Bulgular

Tablo 1. Yönetici hemşirelerin kişisel ve mesleki özelliklerinin dağılımı (N:32)

		Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	31	96,9
	Erkek	1	3,1
Medeni durum	Evli	21	65,6
	Bekar	11	34,4
Yaş (34,34±6,06)	30 ve ↓	12	37,5
	31-40	13	40,6
	41 ve ↑	7	21,9
Eğitim Durumu	Önlisans	2	6,3
	Lisans	24	75,0
	Lisansüstü	6	18,8
Hemşire Olarak Çalışma Süresi (11,59±6,35)	5 yıl ve ↓	4	12,4
	6-10 yıl	14	43,8
	11 ve ↑	14	43,8
Yönetici Olarak Çalışma Süresi (4,13±4,63)	5 yıl ve ↓	23	71,9
	6-10 yıl	5	15,6
	11 ve ↑	4	12,5
Bu Kurumda Çalışma Süresi (7,41±3,27)	5 yıl ve ↓	10	31,3
	6-10 yıl	16	50,0
	11 ve ↑	6	18,7
Çalışılan Birim	Yoğun Bakım	5	15,6
	Klinikler	17	53,1
	Acil Servis	5	15,6
	Diğer	5	15,6
Yaratıcı Drama Eğitimi Alma Durumu	Evet	3	9,4
	Hayır	29	90,6

Araştırmaya katılan yönetici hemşirelerin yaş ortalaması 34,34 (SS=6,06) olup %96,9'u kadın, %65,6'sı evli, %40,6'sı 31-40 yaş aralığında, %75'i lisans mezunudur. Yönetici hemşirelerin hemşire ve yönetici olarak çalışma süresi ortalamaları sırasıyla (Ort.=11,59; SS=6,35), (Ort.=4,13; SS=4,63) bulunmuştur. Ayrıca kurumda ve meslekte çalışma yılı en çok 6-10 yıl aralığında olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan yönetici hemşirelerin %53,1'inin kliniklerde çalıştığı, %90,6'sının ise yaratıcı drama eğitimi almadığı belirlenmiştir (Tablo 1).

Hemşireler İçin Eleştirel Düşünme Ölçeği'nin puan ortalamalarının yaratıcı drama eğitimi öncesi ve sonrası karşılaştırılması Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Yönetici hemşirelerin yaratıcı drama eğitimi öncesi- sonrası Hemşireler İçin Eleştirel Düşünme Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması (N:32)

Hemşireler İçin Eleştirel Düşünme Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları	Madde Sayısı	Min-Max.	Ön Test Ort. (SS)	Son Test Ort. (SS)	Test İstatistiği (t)	p
Kişisel ED	39	39-156	124,75 (10,15)	134,22 (11,20)	-3,091	0,004**
Entelektüel ve Bilişsel ED	44	44-176	152,03 (14,69)	161,66 (11,90)	-2,707	0,011*
Kişilerarası ve Kendi Kendini Yönetimde ED	20	20-80	66,72 (7,13)	74,16 (4,77)	-4,534	<0,001
Teknik Konularda ED	6	6-24	21,25 (2,53)	22,63 (1,83)	-2,581	0,015*
Toplam ED	109	109-436	364,39 (29,31)	392,66 (25,47)	-3,579	0,001**

t: Bağımlı Gruplar t testi, Ort. (SS):Ortalama (Standart Sapma), ED: Eleştirel Düşünme

*p<0,05; **p<0,01

Ölçeğin toplam puan ortalaması eğitim öncesinde 364,39±29,31 eğitimden sonra ise 392,66 (SS=25,47) olarak belirlenmiş olup araştırma hipotezinde (**H₁ kabul**) beklendiği şekilde anlamlı bir farklılık gösterdiği ve olumlu etkisi olduğu görülmüştür (p<0,01). Ayrıca ölçeğin tüm alt boyutlarında da yönetici hemşirelerin eleştirel düşünme puan ortalamalarının eğitim öncesi ile eğitim sonrasında araştırma hipotezinde beklendiği şekilde anlamlı bir artış gösterdiği belirlenmiştir (p<0,01; p<0,05) (Tablo 2).

Araştırmaya katılan yönetici hemşirelerin kişisel özellikleri ile HİEDÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3. Yönetici hemşirelerin kişisel özellikleri ile yaratıcı drama eğitimi öncesi- sonrası Hemşireler İçin Eleştirel Düşünme Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması (N:32)

Özellikler		Eğitim Öncesi				Eğitim Sonrası			
		Kişisel ED Ort.±SS	Entelektüel ve Bilişsel ED Ort.±SS	Kişilerarası ve Kendi Kendini Yönetimde ED Ort.±SS	Teknik Konularda ED Ort.±SS	Kişisel ED Ort.±SS	Entelektüel ve Bilişsel ED Ort.±SS	Kişilerarası ve Kendi Kendini Yönetimde ED Ort.±SS	Teknik Konularda ED Ort.±SS
Medeni Durum	Evli	125,09±9,87	155,09±13,54	67,52±6,57	21,95±2,33	133,80±10,63	161,29±11,05	74,24±4,65	22,52±1,99
	Bekar	124,09±11,12	145,60±15,62	65,18±8,20	19,91±2,43	135,00±12,73	162,36±13,91	74,00±5,23	22,83±1,54
		t=0,262 p=0,804	t=1,649 p=0,119	t=0,820 p=0,424	t=2,292 p=0,033*	t=-0,265 p=0,794	t=-0,223 p=0,826	t=0,127 p=0,900	t=-0,463 p=0,647
Yaş	*30 ve ↓	125,00±10,14	153,09±14,53	66,67±8,34	21,42±2,43	135,67±14,79	166,08±9,61	74,50±6,32	22,67±2,15
	°31-40	124,69±11,95	153,54±14,99	67,62±6,34	21,31±2,63	135,08±9,36	163,15±10,17	74,46±3,89	22,38±1,80
	°41 ve ↑	124,43±7,59	147,57±15,74	65,14±7,06	20,86±2,85	130,14±6,87	151,29±13,61	73,00±3,51	23,00±1,41
		F=0,007 p=0,993	F=0,403 p=0,672	F=0,261 p=0,772	F=0,107 p=0,898	F=0,586 p=0,563	F=4,377 p=0,022* a>c	F=0,250 p=0,780	F=0,250 p=0,780
Eğitim Durumu	Önlisans	138,00±15,56	158,00±5,66	73,00±1,41	22,50±7,1	126,00±1,41	154,50±6,36	75,50±6,36	22,50±2,12
	Lisans	123,71±9,21	152,35±14,48	67,16±7,32	21,50±2,52	134,88±12,22	160,67±12,52	73,58±4,83	22,75±1,67
	Lisansüstü	124,50±11,17	148,83±18,42	62,83±5,78	19,83±2,63	134,43±7,81	168,00±8,67	76,00±4,43	22,17±2,56
		F=1,945 p=0,161	F=0,298 p=0,745	F=1,805 p=0,182	F=1,333 p=0,279	F=0,564 p=0,575	F=1,325 p=0,281	F=0,686 p=0,512	F=0,237 p=0,790

t: Bağımsız Gruplarda t testi, F:One Way ANOVA testi, *:Post-hoc Tukey Testi, Ort.±SS: Ortalama±Standart Sapma, ED: Eleştirel Düşünme, p<0,05

Eğitim öncesinde hemşirelerin medeni durumu ile ölçeğin alt boyutu olan Teknik Konularda ED arasında anlamlılık bulunmuştur (t:2,292; p<0,05). Evli olan yönetici hemşirelerin bekar hemşirelere göre daha fazla Teknik Konularda ED becerisine sahip olduğu belirlenmiş (p<0,05), ancak eğitim sonrasında herhangi bir anlamlılık saptanmamıştır. Medeni durum özelliği ile ölçeğin diğer boyutları arasında eğitim öncesi ve sonrası puanlara bakıldığında herhangi bir anlamlılık bulunmamıştır (Tablo 3).

Yönetici hemşirelerin, eğitim öncesinde yaş özelliği ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunmazken, eğitim sonrasında yaş ile ölçeğin alt boyutu olan Entelektüel ve Bilişsel ED arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır (F:4,377; p<0,05). Hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla yapılan ileri analizde farklılığın 30 ve altı yaş ile 41 ve üstü yaşa sahip hemşireler arasında olduğu belirlenmiştir. 30 ve altı yaşa sahip olan hemşirelerin ortalamasının 41 ve üstü yaşa sahip hemşirelerden anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur (p<0,05). Yaş değişkeni ile ölçeğin diğer boyutları arasında eğitim öncesi ve sonrası puanlara bakıldığında herhangi bir anlamlılık bulunmamıştır (Tablo 3).

Eğitim durumu özelliği ile ölçeğin alt boyutları arasında, eğitim öncesi ve eğitim sonrası karşılaştırıldığında herhangi bir anlamlılık bulunmamıştır (p>0,05) (Tablo 3).

Araştırmaya katılan yönetici hemşirelerin mesleki özellikleri ile HİEDÖ puan ortalamalarının karşılaştırmaları Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4. Yönetici hemşirelerin mesleki özellikleri ile yaratıcı drama eğitimi öncesi- sonrası Hemşireler İçin Eleştirel Düşünme Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması (N:32)

		Eğitim Öncesi				Eğitim Sonrası			
Özellikler		Kişisel ED Ort.±SS	Entelektüel ve Bilişsel ED Ort.±SS	Kişilerarası ve Kendi Kendini Yönetimde ED Ort.±SS	Teknik Konularda ED Ort.±SS	Kişisel ED Ort.±SS	Entelektüel ve Bilişsel ED Ort.±SS	Kişilerarası ve Kendi Kendini Yönetimde ED Ort.±SS	Teknik Konularda ED Ort.±SS
Hemşire Olarak Çalışma Süresi	5 yıl ve ↓	124,00±9,76	141,50±12,37	61,75±6,70	18,75±2,50	142,00±10,80	164,00±20,80	76,50±4,73	23,25±1,50
	6-10 yıl	125,36±9,83	154,77±15,84	67,92±8,20	21,57±2,79	132,64±12,72	164,71±9,07	74,14±5,83	22,36±2,06
	11 ve ↑	124,36±11,23	152,50±13,77	66,93±5,85	21,64±1,95	133,57±9,42	157,93±11,34	73,50±3,63	22,71±1,73
		F=0,044 p=0,957	F=1,284 p=0,293	F=1,195 p=0,317	F=2,449 p=0,104	F=1,137 p=0,335	F=1,247 p=0,302	F=0,599 p=0,556	F=0,385 p=0,684
Yönetici Olarak Çalışma Süresi	*5 yıl ve ↓	125,57±11,01	153,64±13,85	67,26±7,63	21,35±2,55	134,78±11,37	162,21±11,52	73,78±5,08	22,30±1,99
	^b 6-10 yıl	117,80±3,11	145,80±20,08	63,60±5,50	19,80±2,86	138,00±12,86	170,00±6,00	76,20±3,63	23,60±5,55
	^c 11 ve ↑	128,75±7,46	151,00±13,93	67,50±6,14	22,50±1,29	126,25±4,19	148,00±8,60	73,75±4,50	23,25±1,50
		F=1,620 p=0,215	F=0,574 p=0,570	F=0,553 p=0,581	F=1,360 p=0,272	F=1,357 p=0,273	F=4,860 p=0,015* b>c	F=,527 p=0,596	F=1,327 p=0,281
Bu Kurumda Çalışma Süresi	*5 yıl ve ↓	122,40±7,86	149,78±14,10	64,70±7,60	20,70±2,67	138,40±10,45	162,10±15,23	75,00±4,62	22,90±1,97
	^b 6-10 yıl	125,81±10,47	157,94±14,04	69,38±6,30	22,06±2,54	133,19±12,73	163,50±9,75	74,06±5,51	22,88±1,59
	^c 11 ve ↑	125,83±13,50	139,67±9,03	63,00±6,66	20,00±1,67	130,00±5,97	156,00±11,19	73,00±2,97	21,50±2,07
		F=0,374 p=0,691	F=4,297 p=0,024* b>a	F=2,565 p=0,094	F=1,902 p=0,167	F=1,206 p=0,314	F=,870 p=0,430	F=,321 p=0,728	F=1,440 p=0,253
Çalışılan Birim	^a Yoğun Bakım	130,80±8,84	161,40±8,88	70,40±7,64	23,80±4,5	133,00±9,92	159,20±12,72	72,80±6,72	22,80±1,79
	^b Klinikler	122,82±9,49	145,59±15,47	64,76±6,92	20,00±2,62	130,59±10,02	160,65±12,03	73,94±4,53	22,12±2,12
	^c Acil Servis	123,00±8,60	153,75±12,09	68,80±7,46	21,80±1,92	147,20±12,07	169,40±11,04	77,40±3,97	24,00±0,00
	^d Diğer**	127,00±14,63	163,20±5,36	67,60±6,95	22,40±1,14	134,80±7,60	159,80±11,97	73,00±4,00	22,80±1,09
		F=0,921 p=0,443	F=3,411 p=0,032* a>b	F=1,043 p=0,389	F=4,795 p=0,008** a>b	F=3,568 p=0,026* c>b	F=0,846 p=0,480	F=1,015 p=0,401	F=1,476 p=0,242
Yaratıcı Drama Eğitimi Alma Durumu	Evet	127,67±11,72	152,67±19,14	67,00±11,27	22,00±3,46	137,00±13,11	166,33±10,60	76,00±6,93	23,33±1,15
	Hayır	124,45±10,16	151,96±14,58	66,69±6,87	21,17±2,48	133,93±11,21	161,17±12,09	73,97±4,63	22,55±1,88
		t=0,458 p=0,686	t=0,062 p=0,956	t=0,047 p=0,967	t=0,403 p=0,722	t=0,391 p=0,729	F=0,792 p=0,495	F=0,497 p=0,664	F=1,038 p=0,370

t: Bağımsız Gruplarda t testi, F: One Way ANOVA testi, *: Post-hoc Tukey Testi, Ort.±SS: Ortalama±Standart Sapma, ED: Eleştirel Düşünme, **Diğer:İdari birimler, poliklinikler, diyaliz vb., p<0,05

Hemşire olarak çalışma süresi ve yaratıcı drama eğitimi alma durumu özellikleri ile ölçeğin alt boyutları arasında, eğitim öncesi ve eğitim sonrası karşılaştırıldığında herhangi bir anlamlılık bulunmamıştır (p>0,05) (Tablo 4). Yönetici hemşirelerin, eğitim öncesinde "yönetici olarak çalışma süresi" özelliği ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunmazken, eğitim sonrasında "yönetici olarak çalışma süresi" ile ölçeğin alt boyutu olan Entelektüel ve Bilişsel ED arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır (F:4,860; p<0,05). Hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla yapılan ileri analizde, farklılığın 6-10 yıl ile 11 ve üzeri yıl deneyime sahip hemşireler arasında olduğu belirlenmiştir. 6-10 yıl yöneticilik deneyimine sahip olan hemşirelerin ortalamasının 11 ve üzeri yıl yöneticilik deneyimine sahip hemşirelerden anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur (p<0,05). Yönetici olarak çalışma süresi özelliği ile ölçeğin diğer boyutları arasında eğitim öncesi ve sonrası puanlara bakıldığında herhangi bir anlamlılık bulunmamıştır (p>0,05) (Tablo 4).

Eğitim öncesinde hemşirelerin “bu kurumda çalışma süresi” özelliği ile ölçeğin alt boyutu olan Entelektüel ve Bilişsel ED arasında anlamlı fark bulunmuştur (F:4,297; p<0,05). Hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla yapılan ileri analizde farklılığın 6-10 yıl ile 11 ve üzeri yıl deneyime sahip hemşireler arasında olduğu belirlenirken, 6-10 yıl yöneticilik deneyimine sahip olan hemşirelerin ortalamasının 11 ve üzeri yıl yöneticilik deneyimine sahip hemşirelerden anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur (p<0,05). Bu kurumda çalışma süresi değişkeni ile ölçeğin diğer boyutları arasında herhangi bir anlamlılık bulunmamıştır (Tablo 4).

Yönetici hemşirelerin, eğitim öncesinde çalışılan birim özelliğine göre ölçeğin alt boyutlarından Entelektüel ve Bilişsel ED ile Teknik Konularda ED arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (F:3,411; p<0,05) (F:3,495; p<0,05). Hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla yapılan ileri analizde, farklılığın yoğun bakımlarda çalışan hemşireler ile kliniklerde çalışan hemşireler arasında olduğu belirlenmiş olup yoğun bakımlarda çalışan hemşirelerin ortalamasının kliniklerde çalışan hemşirelerden anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur (p<0,05). Eğitim sonrasında ise çalışılan birim ile ölçeğin alt boyutlarından Kişisel ED arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir (F:3,568; p<0,05). Hangi gruplar arasında anlamlılık olduğunu belirlemek amacıyla yapılan ileri analizde farklılığın acil birimde çalışan hemşireler ile kliniklerde çalışan hemşireler arasında olduğu belirlenmiştir ve acil birimde çalışan hemşirelerin ortalamasının kliniklerde çalışan hemşirelerden anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür (p<0,05). Çalışılan birim özelliği ile ölçeğin diğer boyutları arasında eğitim öncesi ve sonrası puanlara bakıldığında herhangi bir anlamlı fark saptanmamıştır (Tablo 4).

Tartışma

Alan yazında yönetici hemşirelerin eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılmasına yönelik eğitim programlarının uygulanarak değerlendirildiği çok fazla çalışmaya rastlanmamış olup daha çok hemşirelerin ve öğrenci hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimlerinin saptandığı çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmada yönetici hemşirelerin, eğitim öncesinde “Hemşireler İçin Eleştirel Düşünme Ölçek” puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu saptanmıştır (Tablo 2). Alın yazında yönetici hemşirelerin eleştirel düşünme düzeylerine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, altı çalışmada eleştirel düşünme düzeylerinin düşük olduğu (Afşar ve ark., 2018; Balcı ve Baran, 2017; Bahçecik ve Erkuş, 2015; Bulut ve Kobya, 2020; Karadağ ve Öztürk, 2016; Sarıtaş ve Yıldırım, 2020) bulunurken, Mazı ve arkadaşların (2018) tüm sağlık yöneticilerine yönelik yapmış oldukları çalışmada da eleştirel düşünme düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şabanoğlu'nun (2020) yönetici hemşireler dışında çalışan hemşirelerin eleştirel düşünme düzeylerinin değerlendirildiği çalışmasında, yoğun bakım hemşirelerinin çalışma sonucunda düşük (Aras, 2019), cerrahi birimlerde çalışan hemşirelerde orta düzeyde (Taşçı, 2018), acil birim hemşirelerinde düşük ve yüksek düzeyde (Afşar ve ark., 2018; Aras, 2019) olduğunu gösteren sonuçlar elde edilmiştir. Yapılan diğer çalışmalarda da benzer şekilde ameliyathane hemşirelerinde düşük düzeyde, akademisyen hemşirelerde ise ortalamasının altında kaldığı belirtilmektedir (Sarıtaş ve Yıldırım, 2020; Yalçınkaya, 2019). Urhan ve Seren (2019) tarafından kamu hastanelerinde çalışan hemşirelere yönelik yapılan bir başka çalışma sonucunda ise eleştirel düşünme düzeylerinin orta değer üzerinde olduğu saptanmıştır. Uluslararası çalışma sonuçlarında ise eleştirel düşünme eğilimlerinin orta düzeyde olduğunu gösteren veriler yer almaktadır (Madadkhani ve ark., 2014; Mahmoud ve ark., 2017). Tüm bu sonuçları ile bu çalışma karşılaştırıldığında, bu araştırmanın bulgularını destekleyen ya da farklı sonuçlara ulaşılan bulguların olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre hemşirelerin çalıştıkları bölümlere göre eleştirel düşünme düzeylerinin değişmediği (Tablo 4), özellikle acil birim, yoğun bakım gibi kritik alanlarda hızlı kararların verilmesi, sorun çözme süreçlerinin daha aktif kullanılması gereken birimler olması nedeniyle sonuçların düşük çıkması oldukça düşündürücüdür. Uluslararası çalışmalar incelendiğinde, hemşirelerin eleştirel düşünme düzeylerinin orta düzeyde bulunmasında hemşirelik eğitimi ve sağlık hizmet sunumlarındaki farklılıkların, nitelikli ve yeterli personel sayılarının etkili olabileceğini düşündürmektedir.

Bu çalışmada yönetici hemşirelerin çoğunun kadın, evli, 31-40 yaş aralığında, lisans mezunu oldukları saptanmıştır (Tablo 1). Yönetici hemşirelerin kurumda ve meslekte çalışma yılının en çok 6-10 yıl aralığında, yönetici olarak çalışma süresinin en çok 5 yıl ve altı oldukları belirlenmiştir (Tablo 1). Yaş, eğitim durumu ve çalışma sürelerinin yaratıcı drama eğitimi öncesi ve sonrasındaki eleştirel düşünme düzeylerinde ve ölçek alt boyutlarında anlamlı farklılık yaratmadığı belirlenmiştir (Tablo 3). Balcı ve Baran (2017) tarafından yürütülen çalışmada, hemşirelerin yaşlarının artmasıyla eleştirel düşünme eğilimlerinin arttığı, Karadağ ve Yıldırım'ın (2016) çalışmasında evli olan hemşirelerin bekarlara göre, lisans-lisansüstü eğitimi hemşirelerin sağlık meslek lisesi mezunlarına göre eleştirel düşünme eğilimlerinin daha yüksek olduğu, sağlık yöneticilerine yönelik yapılan çalışma sonucunda ise yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, unvan, toplam çalışma süreleri gibi değişkenler ile eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı ilişkinin olmadığı (Mazı ve ark., 2018), Aras tarafından (2019) acil birim hemşirelerine yönelik yapılan çalışmada, hemşirelerin eleştirel düşünme puanlarının yüksek lisans ve doktora mezunlarında daha yüksek olduğu, cerrahi birim hemşireleri üzerinde yapılan çalışma sonucunda da cinsiyet ve çalışma yılının eleştirel düşünme eğilimlerinde farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Özer ve Taş, 2023).

Uluslararası çalışmaların sonuçlarında da eğitim düzeyinin, ileri yaş ve deneyim süresinin artmasıyla eleştirel düşünme becerilerinin arttığını gösteren çalışmalar yer almaktadır (Cui ve ark., 2018; Futami ve ark., 2020; Ziguel ve ark., 2018; Zuriguel ve ark., 2017).

Yönetici hemşirelere eleştirel düşünmeye yönelik gerçekleştirilen yaratıcı drama eğitimi sonrasında, "Hemşireler İçin Eleştirel Düşünme Ölçek" puan ortalamaları eğitim öncesi saptanan puan ortalamalarına göre artış gösterdiği ve istatistiksel olarak anlamlı artış olduğu saptanmıştır ($p<0,05$) (Tablo 2). Ayrıca ölçeğin tüm alt boyutlarında eğitim öncesi ve sonrasında puan ortalamalarında da istatistiksel olarak anlamlı artışların görüldüğü belirlenmiştir ($p<0,05$). Lee ve arkadaşları tarafından (2016) yapılan meta analiz çalışması sonucunda, öğrenci ve kadrolu hemşirelere yönelik düzenlenen farklı eğitim yöntemlerinin; kavram haritası, soruna dayalı vaka çalışmaları, işbirlikçi öğrenme yöntemlerinin eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yue ve arkadaşları tarafından yürütülen (2017) sistematik derleme sonucunda da geleneksel yöntemlerle kavram haritası yöntemlerinin karşılaştırılmasında benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Yaratıcı dramanın hemşirelerin örgütsel sessizlik düzeylerine olan etkisinin incelendiği bir çalışmada (Altun, 2019), hemşirelerin sessizlik düzeylerinin azaldığı görülmüştür. İspanya'da bir devlet üniversitesinde dört yıllık hemşirelik eğitimi boyunca eleştirel düşünme becerileri temel ve diyalojik boyutlarıyla (okuma, yazma, dinleme ve konuşma) analiz edilmiş olup akademik eğitim süresinin artmasıyla eleştirel düşünme becerilerinin arttığı saptanmıştır (Jimenez, Jose ve ark., 2021). Kavuran ve arkadaşları tarafından (2022) yürütülen çalışmada, yaratıcı drama eğitimi ile gerçekleştirilen hasta hakları konusunun öğrencilerdeki bilgi düzeylerine olumlu etki yarattığı, hemşirelik öğrencilerinde yaratıcı drama uygulamalarının eleştirel düşünme ve hızlı karar verme becerilerini etkilediği, öz etkililikleri üzerine yapılan çalışmada da etkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Vizeshfar ve ark., 2016; Günay ve ark., 2019). Sağlık hizmetleri öğrencilerinin empati becerilerini geliştirmede sanatın kullanımı ve etkinliği üzerine gerçekleştirilen bir sistematik bir inceleme sonucunda, sanat müdahalelerinin öğrencilerin empati düzeyleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu (Levett-Jones ve ark., 2024), hemşirelerde sanat temelli pedagojinin yetkinlik gelişimine etkisinin incelendiği bir başka sistematik derlemede ise (Sandberg, 2024), yaratıcı dramanın empatiyi olumlu yönde etkileyen alanda tek kanıta dayalı uygulama olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hemşirelik dışında yaratıcı drama eğitiminin gerçekleştirildiği farklı çalışmaların sonuçlarına bakıldığında; yaratıcı dramanın beden eğitimi öğretmen adaylarında eleştirel düşünmeye etkisi üzerine yapılan bir çalışmada eleştirel düşüncenin gelişimine olumlu etki sağladığı (Demirhan ve Uzunöz, 2017), yaratıcı dramanın kurum içi iletişimine olan etkisinin incelendiği bir başka çalışmanın sonucunda katılımcılar, yaratıcı dramanın sosyal ve mesleki yaşantılarına yararlar sağladığını, yaratıcı drama uygulamalarında oynanan oyunlar, yapılan doğaçlamalar ve oluşumlar sonucunda kişinin kendini tanıması, empati, eleştirel düşünme ve farkındalık duygusunu geliştirmesi, kişiler arası iletişim becerilerine katkılar sağlayarak, ekip çalışması yapabilmek gibi yararlarının olduğunu belirtmişlerdir (Güney ve Şimşek, 2024). Eleştirel düşünme düzeylerine farklı eğitim yöntemlerinin (rol play, vaka temelli öğrenme, simülasyon yöntemi) kullanılarak etkisine bakıldığı diğer çalışmalarda da olumlu sonuçlar elde edilmiştir (Akalin, 2018; Basit ve ark., 2023; Burucu, 2019; Doğan, 2015). Alanda çalışan hemşire ve yönetici hemşirelere yönelik farklı eğitim yöntemlerinin kullanılmasına yönelik çok fazla çalışmaya rastlanılmamış olup daha çok öğrenci hemşireler üzerinde yapılan çalışma sonuçlarına ulaşılmıştır. Tüm bu sonuçlar, bu çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir. Hemşirelik eğitim ve uygulamalarında yeni eğitim stratejilerinin kullanılması, sorun çözme, klinik karar verme, akıl yürütme süreçlerinde olumlu sonuçların elde edileceğini düşündürmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda, yaratıcı drama eğitim yönteminin yönetici hemşirelerin eleştirel düşünme düzeylerinde etkili olduğu, yönetici hemşirelerin eleştirel düşünme puan ortalamalarında eğitim öncesi ile eğitim sonrasında anlamlı artışlar gösterdiği belirlenmiştir. Bu sonuç göz önüne alındığında eğitim yöntemi olarak kullanılan yaratıcı dramanın etkili bir öğrenme yöntemi olduğu görülmektedir. Özellikle klinikte çalışan hemşirelere yönelik planlanan hizmet içi eğitimlerde farklı eğitim yöntemlerinin kullanılması gerektiği, yaratıcı drama eğitiminin etkileri üzerine yapılan çalışma sayılarının artırılarak daha çok deneysel çalışmalarla desteklenmesi ve özellikle hemşirelere yönelik çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Yazarlık Katkısı: Yazarlar makaleye katkılarını şu şekilde beyan etmektedir; çalışma fikri ve tasarımı: ES, SÇ; veri toplama: ES, SY; sonuçların analizi ve yorumlanması: ES, SÇ; aday makalenin hazırlaması: ES, SÇ. Tüm yazarlar sonuçları gözden geçirdi ve makalenin son halini onayladı.

Etik Kurul Onayı: Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesine Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (Tarih: 02.01.2023 - Karar No: 2022.12.243).

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Finansal Destek: Yazarlar, çalışmanın finansman desteği olmadığını beyan ederler.

Author Contribution: The authors confirm contribution to the paper as follows; study conception and design: ES, SÇ; data collection: ES, SY; analysis and interpretation of results: ES, SÇ; draft manuscript preparation: ES, SÇ. All authors reviewed the results and approved the final version of the manuscript.

Ethics Committee Approval: Kanuni Sultan Süleyman Training and Research Hospital, Clinical Research Ethics Committee approval was obtained (Date: 02.01.2023 - Number: 2022.12.243).

Conflict of Interest: The authors declare that there is no conflict of interest.

Funding: The authors declare that the study has no financial support.

Kaynaklar

- Abbas, H. F., Aboshady, R. N. & Kamel, A.D. (2019). *Critical thinking in nursing clinical practice*. Lap Lambert Academic Publishing.
- Afşar, F., Özkan, A. & Arslanoğlu, A. (2018). Hemşirelerinin eleştirel düşünme eğilimleri: Bir eğitim ve araştırma hastanesi örneği. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 5(1), 71-75.
- Akalın, A. (2018). *Preeklampsili gebe yönetiminde simülasyon yönteminin hemşirelik öğrencilerinin bilgi, eleştirel düşünme ve klinik karar verme düzeyine etkisi* (Doktora Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Alfaro-LeFevre, R. (2016). *Critical thinking, clinical reasoning and clinical judgment: A practical approach* (6. Baskı). Elsevier, 112-114. ISBN: 9780323358927
- Altun, Ç. E. (2019). *Yaratıcı dramanın hemşirelerin örgütsel sessizlik düzeyi üzerine etkisinin değerlendirilmesi* (Doktora Tezi). Türkiye Cumhuriyeti Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Aras, Y. A. (2019). *Acil serviste çalışan hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimlerinin belirlenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Acil Hemşireliği Anabilim Dalı, Samsun.
- Bapoğlu, S., Açıkgöz, F., Kapisiz, Ö. & Yılmaz, Ö. (2011). Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmede drama yönteminin kullanılması. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 17-21.
- Baran, M. & Balcı, F. (2017). Yönetici hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimleri üzerine bir araştırma. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 4(2), 63-71. <https://doi.org/10.5222/SHYD.2017.063>
- Basit, G., Su, S., Geçkil, E., Basit, O. & Alabay, K. N. K. (2023). The effect of drama-supported, patient role-play experience on empathy and altruism levels in nursing students: A randomized controlled study. *Nurse Education in Practice*, 69, 103634. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2023.103634>
- Burucu, R. (2019). *Hemşirelik öğrencilerinde vaka temelli öğretim yönteminin algılanan öz-yeterlilik ve eleştirel düşünme düzeylerine etkisi: Karma yöntem* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Çerçi, S. & Baykal, Ü. (2022). Sağlıkta toplam kalite yönetiminin kuruma, hastaya ve çalışana yansımaları. *Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 126-131. <https://doi.org/10.51754/cusbed.1075045>
- Chan, Z. C. (2013). A systematic review of critical thinking in nursing education. *Nurse Education Today*, 33 (3), 236-240. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2013.01.007>
- Chang, M. J., Chang, Y. J., Kuo, S. H., Yang, Y. H. & Chou F. H. (2011). Relationships between critical thinking ability and nursing competence in clinical nurses. *Journal of Clinical Nursing*, 20(21-22), 3224-3232. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.2010.03593.x>
- Çıtak, E. A. & Uysal, G. (2012). Kavram analizi: Eleştirel düşünme, *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 9(3), 3-9.
- Cui, C., Li, Y., Geng, D., Zhang, H. & Jin, C. (2018). The effectiveness of evidence-based nursing on development of nursing students' critical thinking: A meta-analysis. *Nurse Education Today*, 65, 46-53. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2018.02.036>
- Dikmen, Y. D. & Usta, Y. Y. (2013). Hemşirelikte eleştirel düşünme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 31-38.
- Doğan, P. (2015). *Hemşirelik eğitiminde farklı simülasyon yöntemlerinin öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri ve öz etkililik düzeylerine etkisi* (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ennis, R. H. (1989). Critical thinking and subject specificity: Clarification and needed research. *Educational Researcher*, 18(3), 4-10. <https://doi.org/10.3102/0013189X018003004>
- Erkuş, B. & Bahçecik, N. (2015). Özel hastanelerde çalışan yönetici hemşirelerin ve hemşirelerin eleştirel düşünme düzeyi ve problem çözme becerileri. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 5(1), 1-9. <https://doi.org/10.5455/musbed.20141106035312>
- Falcó-Pegueroles, A., Rodríguez-Martín, D., Ramos-Pozón, S. & Zuriguel-Pérez, E. (2021). Critical thinking in nursing clinical practice, education and research: From attitudes to virtue. *Nursing Philosophy*, 22(1). <https://doi.org/10.1111/nup.12332>
- Futami, A., Noguchi-Watanabe, M., Mikoshiba, N. & Yamamoto-Mitani, N. (2020). Critical thinking disposition among hospital nurses in Japan: Impact of organizational versus personal factors. *Jpn J Nurs Sci*, 17(2). <https://doi.org/10.1111/jjns.12298>

- Molu, G. N., Ceylan, B. & Yener Özcan, F. (2019). Drama ile bütünleştirilmiş iletişim becerileri eğitiminin hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerileri, öz-yeterlik ve empatik eğilim düzeylerine etkisi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 13-26.
- Şimşek, G. İ. (2024). Yaratıcı drama etkinliklerinin kurum içi iletişim aracı olarak kullanımının değerlendirilmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 265-283.
- İskender, M. D. & Karadağ, A. (2015). Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(1), 3-11.
- Jimenez, J.M., Lopez, M., Castro, M.J, Martin-Gil, B., Cao, M.J. & Fernandez-Castro, M. (2021). Development of critical thinking skills of undergraduate students throughout the 4 years of nursing degree at a public university in Spain: A descriptive study. *BMJ Open*, 11(10), 049950. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2021-049950>
- Kaşıkçı, M. & Akın, E. (2021). *Temel hemşirelik, esaslar, kavramlar, ilkeler ve uygulamalar*, İstanbul Tıp Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, s: 25-27.
- Kavuran, E., Ulaş, A. H. & Kaşıkçı, M. K. (2022). Hemşirelik öğrencilerinin hasta hakları bilgi düzeylerine yaratıcı dramının etkisinin belirlenmesi. *Sağlık ve Toplum*, 32(1), 167-174.
- Kobyay, B. H. & Bulut, E. (2020). Pediatri hemşirelerinin eleştirel düşünme eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri*, 12(1), 37-48. <https://doi.org/10.5336/nurses.2019-70655>
- Koç, Z. & Özbudak, E. (2021). Hemşirelik uygulamalarında eleştirel düşünmenin önemi. *Sağlık ve Toplum*, 31 (2), 38-48.
- Le, J., Lee, Y., Gong, S., Bae, J. & Choi, J. (2016). A meta-analysis of the effects of non-traditional teaching methods on the critical thinking abilities of nursing students. *BMC Medical Education*, 16: 240. <https://doi.org/10.1186/s12909-016-0761-7>
- Levett-Jones, T., Brogan, E., Debono, D., Goodhew, M., Govind, N., Pich, J., River, J., Smith, J., Sheppard-Law, S. & Cant, R.(2024). Use and effectiveness of the arts for enhancing healthcare students' empathy skills: A mixed methods systematic review. *Nurse Education Today*. 138:106185. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2024.106185>.
- Madadkhani, Z., Nikoogoftar, M. & Keramatkar, M. (2014). Emotional intelligence and critical thinking dispositions in nurses Based on demographic characteristic. *Iranian Journal of Psychiatric Nursing*, 2(3), 24-36.
- Mahmoud, A. S. & Mohamed, H. A. (2017). Critical thinking disposition among nurses working in public hospitals at Port-Said Governorate. *Int J Nurs Sci*, 4:128-34. <https://doi.org/10.1016/j.ijnss.2017.02.006>
- Mazı, M. İ., Günaydın, H. & Oral, R. (2018). Sağlık yöneticilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 5(4), 296-300. <https://doi.org/10.5455/sad.13-1510900118>
- Şabanoğlu, G. (2020). *Hemşirelerin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerileri ile bireyselleştirilmiş bakım algıları arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Sandberg, B. (2024). Effects of arts-based pedagogy on competence development in nursing: A critical systematic review. *Nurs Rep*. 27;14(2):1089-1118. <https://doi.org/10.3390/nursrep14020083>.
- Sarıtaş, S. & Yıldırım, M. (2020). Ameliyathane hemşirelerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin belirlenmesi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (2), 252-256. <https://doi.org/10.31067/0.2019.123.252>
- Sayar, S. E. & Çapık, C. (2022). Hemşirelik eğitiminde yeni bir yol: Drama. *Yobü Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(1), 46-52.
- Taşçı, Ö. (2018). *Cerrahi kliniklerde çalışan hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimleri ile kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Taşçı, Ö. & Özer, N. (2023). Cerrahi hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimleri ile kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumlarının incelenmesi. *Etkili Hemşirelik Dergisi*, 16(4), 416-434. <https://doi.org/10.46483/jnef.1375485>
- Türk Dil Kurumu (TDK). <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 18.08.2023)
- Urhan, E. & Harmancı Seren, A. K. (2019). Hemşireler için klinik uygulamada eleştirel düşünme ölçeği türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirliği. *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi*, 1(3), 147-156.
- Uyar, M. G. & Güven, Ş. D. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile otonomi düzeyleri arasındaki ilişki. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 7(3), 421-30. <https://doi.org/10.5222/SHYD.2020.71676>
- Uzunhasanoğlu, G. & Özkan, B. (2022). Türkiye'de: Sistemik Derleme hemşirelikte yaratıcı drama kullanılarak yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 17(1), 103-112. <https://doi.org/10.21612/yader.2022.006>
- Uzunöz, F. S. & Demirhan, G. (2017). The effect of creative drama on critical thinking in preservice physical education teachers, *Thinking Skills and Creativity*, 24, 64-174.
- Vizeshfar, F., Dehghanrad, F., Magharei, M. & Sobhani, S. M. J. (2016). Effects of applying role playing approach on nursing students' education. *International Journal of Humanities and Cultural Studies*, 1772-1781.
- Yalçınkaya, S.B. (2019). *Hemşire akademisyenlerin akademik etik değerlerinin ve eleştirel düşünme düzeylerinin değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

Yıldırım, Ö.T. & Karadağ, M. (2016). Yönetici hemşirelerin eleştirel düşünce becerileri ile araştırma kullanım engelleri ve kolaylaştırıcılarına ilişkin algıları. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 2(3), 73-85. <https://doi.org/10.5222/SHYD.2016.073>

Yue, M., Zhang, M., Zhang, C. & Jin, C. (2017). The effectiveness of concept mapping on development of critical thinking in nursing education: A systematic review and meta-analysis. *Nurse Education Today*, 52, 87-94. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2017.02.018>

Zuriguél-Pérez, E., Falcó-Pegueroles, A., Roldán-Merino, J., Agustino-Rodríguez, S., Gómez-Martín, M.D.C. & Lluch-Canut, M.T. (2017). Development and psychometric properties of the nursing critical thinking in clinical practice questionnaire. *Worldviews on Evidence-Based Nursing*, 14(4), 257-264. <https://doi.org/10.1111/wvn.12220>

Zuriguél-Pérez, E., Lluch-Canut, M. T, Agustino-Rodríguez, S., Gómez-Martín, M.D.C., Roldán-Merino, J. & Falcó-Pegueroles, A. (2018). Critical thinking: A comparative analysis between nurse managers and registered nurses. *Journal of Nursing Management*, 26(8), 1083-1090. <https://doi.org/10.1111/jonm.12640>